

Po liberalnem časopisju je dr. Prijatelj povzel očitanje, da je Mahnič nazval narodno idejo — pagansko. To trditev izkuša celo dokazati na podlagi citata iz »Rimskega Katolika« I., str. 61. A Mahnič tam ne govori zoper narodno idejo kot tako, ampak zavrača le zmotno misel, da bi bila narodnostna ideja edino in zadnje merilo v življenju držav in narodov, ki bi opravičevala nasilno rušenje legitimnih držav (n. pr. cerkvene države), in sploh edino moralno vodilo.¹ Dr. Prijatelj pa, ko je to idejo absolutne narodnosti kar meni nič tebi nič zenačil z idejo narodnosti sploh, dostavlja citatu ogorčene besede: »S temi besedami je Mahnič prvi na Slovenskem, kjer je bilo dosedaj vso kulturo ustvarilo navdušenje za narodnost, proklamiral to idejo za pagansko« (str. 353). Quod erat demonstrandum!! — Dokazati se dá vse, exemplum docet!

Slovstveno zgodovinski del knjige zaostaja za zgodovinskim po obsegu in po pomenu ter je tudi površnejše sestavljen. V biografičnem delu se mestoma preveč ponavljajo politične stvari, ki so znane že iz zgodovinskega dela. Pregledi literarnega gibanja so novi v prvi vrsti po opisovanju večinoma še neznanih malenkostnih skrbi, rivalitete in medsebojne nevoščljivosti raznih urednikov. V tem balastu vsakdanjosti, deloma zanimivem, deloma dolgočasnem, skoro popolnoma izginejo glavne črte razvoja, ki bi morale biti pri toliki obširnosti knjige bolj poudarjene; tako jih skoro docela pokriva drobiž. Pravilno je naglašena gola negativnost kritike stare konservativne struje pri nas, ki je stala slovstvu indiferentno, če ne sovražno nasproti (str. 413). Razlaga tega pojava je zgodovina stranke, saj ji je bil oče — Bleiweis. In dokler je vladalo konservativno Bleiweisovstvo, je ostalo pri starem, dasi pozitivno vernih pesnikov in pisateljev ni manjkalo, a ognjišče so našli pri »Zvonu«. Zanimanje je zbudil šele Mahnič, ki je pokazal na važnost te strani naše narodne kulture. Šele potem se je ustanovil »Dom in Svet«, ki je pod vodstvom modrega dr. Fr. Lampeta iz nezatnega lističa postal polagoma važno literarno glasilo. — V življenjepisu Janka Kersnika samem pa je velika hiba, da je analiza njegovih pripovednih spisov komaj označena. Dobršen del njegove zaljubljene in politične korespon-

¹ Zoper svoje obrekovalce, ki so ga, kakor še zdaj za njimi dr. Prijatelj, dolžili brezdomovinstva, je napisal dr. A. Mahnič poseben članek v »Rimskem Katoliku«, III., str. 36 do 60, z napisom: »Deset poglavij narodnostnega katekizma«. V glavnem je natisnjen zdaj v zborniku: Dr. A. Mahnič, »Več luči« (Ljubljana 1912) pod naslovom »Naša narodnostna izpoved«. V njem je popolnoma jasno izpovedal: »Narodnost je dobra, zatorej smo dolžni narod ljubiti in narodnost ohraniti« (str. 41—43). Nasprotno pa odločno poudarja, da »je pregrešna ona krivična ljubezen, ki ne pozna niti pravice niti npravstvenih zakonov, ki si celo v imenu narodnosti dovoljuje vsaktera sredstva, ako se zdi, da to zahteva navidezna slava lastnega naroda. To je narodnostna pretiranost, fanatizem (str. 47). Vrhunec narodnostnega malikovanja pa je »absolutna narodnost«, ki zahteva z nasilnimi sredstvi nacionalno državo in narodno Cerkev in ki naj bi bila tudi edino moralno vodilo (absolutno narodna morala). Glej str. 52. — Da teh jasnih distinkcij dr. Prijatelj ni razumel? Ali jih je prezrl? Mogoče.

dence bi radi pogrešali, ko bi imeli v knjigi to. Tisto krparsko poglavje »Karakteristika« na koncu nas za to hibo ne more odškodovati.

Slog tega Prijateljevega dela davno ni tako skrben, kakor smo vajeni pri njem v njegovih manjših, skrbno opiljenih eséjih. Izvajanja so na nekaterih mestih utrudljivo dolgovozna, posebno kjer nam pisatelj podrobno razklada skoro vsak izprehod in ples, dà, skoro vsak brezpomemben korak in vsako prehlajenje za časa Kersnikovega ženinovanja, — zdi se, da skoro samo zato, da porabi čim največ korespondence. In kaj naj bo vzrok, da nam skoro na celih šestih straneh (146 do 152) navaja naslove in vsebino cele vrste brezpomembnih »Narodovih« uvodnikov konzorcija Ω ? Tudi sintaktično je dosti pogreškov. Že davno, razen v dnevnikih, ki so za to drugače privilegirani, nisem bral tako debelih germanizmov kot v Prijateljevi knjigi: izgledati — ausschauen (str. 98, 413 in še večkrat), obstajati iz česa — woraus bestehen (str. 118, 148, 152, 598 in drugod) in tisti lepi žurnalistični »incident« (299, 620)! Drugod nepotrebne tujke zatirajo, posebno če jih še vsak deseti ne razume, pri nas jih moramo seveda uvajati. In če se to na zeleni veji godi, pri pisatelju, ki bi bil lahko umetnik v slogu, kaj se bomo še jezili radi ubogih dninarjev pri dnevnikih!?

Dr. I. Grafenauer.

Dolenc dr. Metod: **Pravosodstvo kostanjeviške opatiije v letih 1631 do 1655.** (Ponatis iz »Časopisa za zgodovino in narodopisje« 1914, 1. snopič). — Preteklo je že več kot 30 let, odkar je Babnik s svojo razpravo »o sledovih slovenskega prava« načel važno poglavje naše kulturne zgodovine. Žal, da ni našel posnemalcev, ker so zgodovinska raziskavanja v tem pogledu obetala malo sadu. Novejši čas je prof. Kaspert s svojimi članki in pabrki iz urbarijev pokazal, kako bogato in važno gradivo za našo pravno in gospodarsko zgodovino se skriva za dozdevno majhnimi in brezpomembnimi opazkami in izrazi starih urbarijev. Isto pot je ubral tudi dr. Dolenc, ki je vzel za podlago svoji študiji neki sodni zapisnik kostanjeviške opatiije iz srede 17. stoletja in nam iz njega pojasnjuje, kakšno je bilo tedanje pravo, kakšen ustroj raznih sodišč (gorskega zbora, kvatrnega in nepristranskega sôda), slednjič razne stroke izvenspornega pravosodja, njega tek in značaj. Pri tem se javlja povsod poleg tuje primesi samoniklo domače pravo, tako pri organizaciji ljudskih sodišč, pravnem postopanju in raznih določbah glede rodbinskega, dednega in kazenskega prava. Dolencova študija zasluži priznanje in posnemanje. — Neumljivo mi je, zakaj pisatelj odklanja izraz »gorska pravda«, češ da juristično dandanes ni točen. To nič ne de, če je obsežnejši, kakor pa izraz »gorski zbor«, ko je vendar pristno slovenski in izpričan z urbariji in listinami. Pravda znači lahko sodni kraj, sodni zbor, predmet, ki se obravnava, in slednjič tudi davščine, ki so se »na pravdi« določile (»stara pravda«!). Enako znači »veča« sodni zbor in davke, ki so se ondi naložili. Na Koroškem še sedaj pravijo: »Grem večo plačat,« t. j. grem davke plačat. Treba je le ugotoviti iz konteksta, kakšen pomen ima beseda na tem ali onem kraju.

J. G.